

Krvavý sedmý červen 1918

Jedno z černých výročí v pardubických dějinách

V letošním roce si připomínáme významné historické výročí – před sto lety 28. října 1918 byl vyhlášen vznik samostatného československého státu.

Kolejiště pardubického nádraží 7. června 1918 - pravděpodobně krátce po rabování vlaku se špekem

Cesta k založení republiky však nebyla jednoduchá. Lze bez nadsázky říci, že kdyby převratu nepředcházelo více než čtyřleté válečné běsnění s obrovskými ztrátami na životech (přes 37 milionů mrtvých), naše historie by se pravděpodobně ubírala jiným směrem. Jestliže na začátku války si většina českých lidí neuměla představit život svého národa mimo habsburské soustátí, na jejím konci zbídačená země s nadšením a nadějí vítala zrod republiky.

A jaká byla situace v Pardubicích pár měsíců před dějinným zlomem? V podstatě stejná jako v ostatních městech tehdejšího Rakousko-Uherska. Monarchie byla na pokraji sil, hospodářství kolabovalo a nespokojenost obyvatelstva vrcholila.

Hned na začátku války začali lidé skupovat potraviny, což mělo za následek prudký růst

cen. Chybějící pracovní síly a nedostatek umělých hnojiv snižovaly zemědělské výnosy. Stát na to zareagoval nejprve stanovením úředních cen a posléze zabavováním celé úrody některých plodin (obilí, brambory). Na základní potraviny a další životní potřeby se vydávaly přidělové listky, které ale neskýtaly záruku, že spotřebitel zboží dostane. Před prodejny stály dlouhé fronty. Část potravin mizela na černém trhu, kde ceny astronomicky stouply. Ve městech podvyživení lidé zoufale sháněli obživu a dostávali se do konfliktů s ozbrojenými složkami. Situace v Pardubicích byla o to komplikovanější, že na okraji stála velká válečná nemocnice s kapacitou 10 000 lůžek a město mělo vyživovací povinnost vůči nemocným. Obec se neúspěšně snažila u vlády vyjednat kompenzace a vyšší přiděly. Železniční zřízení mezitím informovali své blízké o vlcích

plných potravin mířících do Německa. Bylo jen otázkou času, kdy se něco stane.

V pátek 7. června 1918 ráno hladový dav vtrhl na pardubické nádraží a začal drancovat vlaky vezoucí slaninu a uhlí. K drancujícím se přidali zvědavci; městská kronika uvádí, že se sešlo až dva tisíce lidí. Přivolaní policisté situaci uklidnili a komisař Augustin Jung přesvědčil maďarské vojáky shromážděné před nádražím, aby nestříleli.

Problémy ale neskončily. Konflikt se přesunul k železniční trati u kostela sv. Anny, kde vzhledem k dramatickým událostem zastavily další vlaky s cukrem, kávou, rýží a obilím a čekaly, až se uvolní vjezd na nádraží. I tentokrát policie v čele s komisařem Jungem a strážmistrem Antonínem Medalem rabující zastavila, lidé se rozešli a vlaky odjely.

Kolem páté hodiny odpoledne začala rizikovým místem procházet vojenská hlídka. Vzhledem ke zklidněné situaci policisté odešli. Po šesté večerní maďarští vojáci vedli kolem závor u železničního přejezdu nedaleko firmy Kerhart

a Tachecí zadrženou ženu. Ta se jim vzpouzela a v jednu chvíli i vytrhla. Kolemjdoucí se jí začali zastávat a vojáci okamžitě spustili palbu.

Po zásahu na konci Sladkovského ulice zemřeli tři náhodní diváci: koželuh František Hatle, profesor městské obchodní školy Josef Slezák a dvanáctiletý chlapec z Ohrazenic Oldřich Kudrna. Jak popisuje městská kronika: „Zděšení obyvatelstva a jmenovaných svědků bylo hrozné. Z oken domů bylo slyšet nářek a volání a nikdo nevěděl, proč se střílí, co se děje. Jen několik odvážných přispěchalo k místu, kde leželi nevinně zastřelení a ranění.“

Ještě večer proběhla ve městě protestní demonstrace a následující den mimořádně zasedala městská rada. Okresní hejtman vyhlásil ve městě výjimečný stav s výhrůžkou dalšího použití zbraní. Okázalý pohřeb obětí se konal 10. června za obrovské účasti místních obyvatel. Do konce války ale zbývalo ještě dlouhých pět měsíců.

Renáta Tetřevová
historička

*Tento příběh je jen střípkem v mozaice událostí, které se odehrály na sklonku monarchie, jež nezadržitelně spěla k zániku. Východočeské muzeum ve spolupráci s kolegy z ostatních muzeí Pardubického kraje připravuje putovní panelovou výstavu dokumentující předrevoluční dění a vznik republiky ve městech a obcích Pardubického kraje. **Poprvé ji budete moci spatřit ve Smetanově domě v Litomyšli od 28. října do 30. listopadu 2018. Následně se výstava přesune do Městského muzea v Ústí nad Orlicí.***

Autoři textů: Lenka Bálková, Jan Jílek, Ivo Křen, Jana Malá, Ladislav Nekvapil, Kateřina Procházková Skůpová, Renáta Tetřevová, Tomáš Zavoral | Fotografie: Jan Friede, Ivo Křen, Luděk Vojtěchovský, konzervátorské oddělení VČM, fotoarchiv VČM | Grafická úprava a sazba: Petr Scháněl | Vydává Východočeské muzeum v Pardubicích, Zámek 2, 530 02 Pardubice, IČO 14450542 | Vychází dvakrát ročně, vydáno 15. 6. 2018, MK ČR E 22709, náklad 2 000 kusů

Příběh situly pokračuje...

Odborné analýzy odhalují některá tajemství unikátní bronzové nádoby

Situla v péči konzervátorek muzea

Pozornému zájemci o kulturní a archeologické dění na Pardubicku jistě neunikl důležitý objev bronzové situly, který byl učiněn na konci měsíce září 2017 na

Pardubicku. Po provedení archeologické prospekce již můžeme informovat o místě nálezů. Je jím Kladina – malá ves v blízkosti městečka Sezemice.

Pro připomenutí uvedme, že bronzové vědro datované do pozdní doby bronzové vyniká nádhernou tepanou a rytou výzdobou s motivy slunečních

kotoučů tažených labutěmi. Tato symbolika se v pravěkém vývoji objevuje především v období popelnicových polí. Jedná se o mimořádný nález ve východních Čechách – první svého druhu. Náhodný nálezce postupoval správně a hned při objevu kontaktoval archeology Davida Vícha (Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě) a Tomáše Zavorala (Východočeské muzeum v Pardubicích). Cenná bronzová nádoba byla archeology pečlivě vyzvednuta a místo objevu se dočkalo důkladné kresebné a fotografické dokumentace.

V okolí nálezů byl týmem specialistů pod vedením Petera Míla (Ústav archeologie a muzeologie FF MU) proveden geofyzikální průzkum, který vyloučil možnost, že by situla byla součástí pohřební výbavy, nebo se nacházela na soudobém sídlišti.

Pokračování na straně 4

Východočeské muzeum má nové logo

Postupně se promění i vizuální styl tiskových materiálů

Stylizovaný portál Zámku Pardubice sloužil desítky let jako logo krajského Východočeského muzea v Pardubicích.

I nové logo částečně vychází z architektury sídla muzea – připomíná sgrafitovou fasádu zámku a zároveň zkratku VČM.

„Východočeské muzeum je krajským muzeem, které zároveň spravuje národní kulturní památku Zámek Pardubice.

Pro prezentaci obou institucí je nezbytná kvalitní vizuální komunikace včetně funkčního designu znaku.

Pokračování na straně 2

Východočeské muzeum má nové logo

(pokračování ze strany 1)

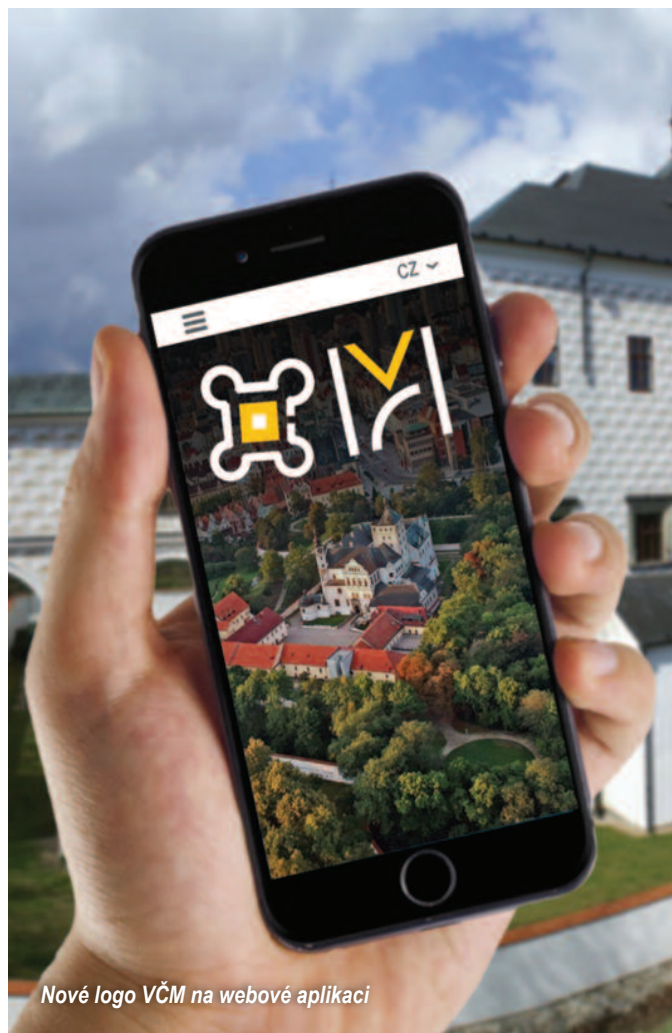
Nové logo je zpracováno z písmen VČM, tedy zažité zkratky Východočeského muzea v Pardubicích, která zároveň vytváří i psaníčko, tedy renesanční výzdobu zámku,“ oznámil 1. náměstek hejtmana Pardubického kraje Roman Línek, který má kulturní instituce kraje ve své gesci.

„Autorem loga je grafik Petr Scháněl. Vyjadřuje sebevědomí, eleganci a vznešenost, přesné tvary zdůrazňují odbornou stránku instituce, která je zároveň přístupná široké veřejnosti,“ vysvětlil ředitel Východočeského muzea Tomáš Libánek. Před šesti lety vzniklo zeleno-žluto-modré logo zámku znázorňující jedinečné perňšejnské opevnění obklopující

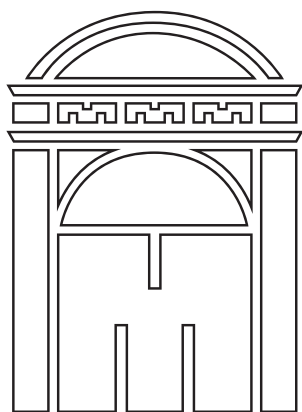
tuto památku. Nové muzejní logo společně s logem zámku sdílí formu, sílu a barvu a vytváří tak harmonický vztah.

Z písmene „V“ v logu vychází i ornament, který se objeví na většině tiskových materiálů Východočeského muzea a Zámku Pardubice. Klikatící se poloprůhledná „véčka“ orazítují postupně program muzea, letáček o zámku a muzeu, muzejní noviny Kaleidoskop či upomínkový hrníček a další suvenýry v zámecké pokladně.

Kateřina Procházková Skřipová
vedoucí úseku prezentace a služeb

Nové logo VČM na webové aplikaci

Stylizovaný portál Zámku Pardubice sloužil desítky let jako logo krajského Východočeského muzea v Pardubicích

Nové logo částečně vychází z architektury sídla muzea – připomíná sgrafitovou fasádu zámku a zároveň zkratku VČM

Nové logo VČM v kombinaci s logem Zámku Pardubice

Stylizace ornamentu ve tvaru písmene V vychází z renesanční výzdoby zámku

Dárkové tašky s aplikovaným ornamentem

ZÁMECKÁ KAVÁRNA

na nádvoří zámku
je od září 2017 znovu
v provozu

Otevírací doba:
úterý až neděle
10.00–20.00 hodin

Nový depozitář se staví v Ohrazenicích

Vizualizace

V roce 2019 získá muzeum nový depozitář se zázemím moderní evropské instituce 21. století. Projekt financovaný z prostředků Evropské unie (IROP) a Pardubického kraje v celkové hodnotě 82 milionů korun počítá kromě zlepšení způsobu a zvýšení kapacity uložení muzejních sbírek také se vznikem dosud chybějícího konzervátorského provozu pro příjem akvizic, s moderním digitalizačním pracovištěm či badatelnou. Do depozitáře by se mělo přesunout celkem jedenáct muzejních sbírkových fondů (např. historické, umělecké a uměleckoprůmyslové sbírky,

fotoarchiv, ale také knihovna ad.). Práce na stavbě započaly v listopadu 2017, její dokončení je plánováno na závěr letošního roku. Následovat bude soutěžní výběr dodavatele vnitřního vybavení depozitáře a jeho realizace. V případě dodržení harmonogramu by do užívání muzea měl nový depozitář přejít v druhé polovině příštího roku.

Ladislav Nekvapil
vedoucí odborného úseku

Příběh situly pokračuje...

(pokračování ze strany 1)

Čištění vnitřku situly

Předběžně tak lze nálezu interpretovat jako monodepozitum – tedy záměrně uložený samostatný předmět. Z jakého důvodu byla nádoba uložena do země, bude předmětem dalšího bádání. Archeologové nyní sledují podobné nádoby z prostředí Karpatské kotliny, které poslouží jako dobré srovnání a pomohou zpřesnit příběh vzácné památky. V současnosti však můžeme s jistotou říci, že nádoba nalezená v oblasti vynírající lužické – časně slezskoplatěnické kultury (10. století př. Kr.) může svědčit o kontaktech mezi oblastmi osídlenými kulturami popelnicových polí.

Vzájemné obchodní, ale zejména kulturně společenské styky mohly existovat především na úrovni tehdejší elity. Koho pod tímto pojmem v době bronzové hledáme?

Jedná se především o předáky-náčelníky-představitelů kultury místních společenstev, kteří měli zájem na kontrole obchodních koridorů a profitu, který z dálkového obchodu plynul. Součástí jejich životního stylu byla i sebezprezentace, jejímž vnějším projevem mohly být i luxusní dovezené výrobky, kterým archeologové říkají importy. Kladinská nádoba byla

na základě analýz provedených Šárkou Msallamovou (Ústav kovových materiálů a korozního inženýrství VŠCHT Praha) vyrobena z bronzu s příměsí kobaltu. Tento prvek byl součástí sulfidických rud těžených v pozdní době bronzové v oblasti Alp nebo Karpat. V současnosti jej neznáme z dalších evropských a blízkovýchodních těžebních center. Tato indicie by mohla poukazovat na lokalizaci surovinových zdrojů, ze kterých pocházel materiál na výrobu nádoby. Zvýšená koncentrace nádob podobného typu se nachází v severovýchodní části Karpatské kotliny,

na území dnešního Maďarska. Tato oblast může zatím spekulativně být i místem původu tohoto typu nádob nebo jejich hlavním odbytištěm. Situlu z Kladiny čeká celá řada dalších analýz, které by mohly poskytnout údaje například o funkci nebo obsahu nádoby. Nové poznatky budeme samozřejmě průběžně zveřejňovat.

Jan Jílek
Tomáš Zavoral
archeologové

Detail zdobení

Pernštejnská truhla

Středověký trezor pardubického zámku

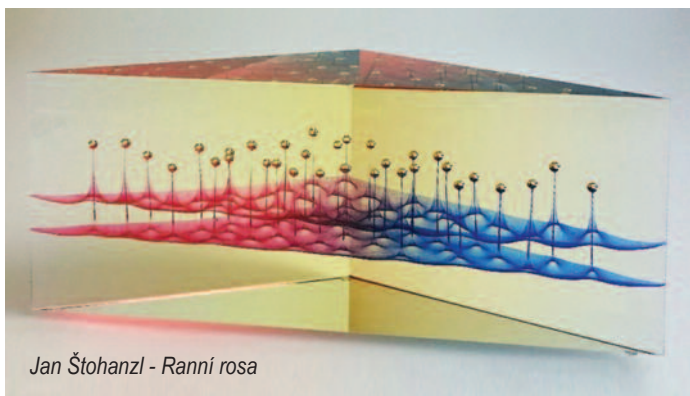
Za trojmi železnými dveřmi ve sklepení pod kaplí Tří králů ve východním křídle pardubického zámku se ukrývá důmyslná středověká trezorová místnost. Jejím srdcem je téměř čtyři metry dlouhá a metr široká dubová truhla s masivním kováním. Pernštejnská truhla, jak je tento výjimečný „kus nábytku“ označován s ohledem na jeho objednatele – Viléma z Pernštejna, je vyrobena z tesaných

dubových fošen, které jsou po obvodu zajištěny železnými pásy. Truhla je uzamykatelná dvěma mechanickými zámky se dvěma odlišnými klíči, navíc je víko opatřeno třemi kovanými petlicemi, které umožňují použití dalších visacích zámků.

Spoluprací s metodickým centrem Muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm se Východočeské muzeum v Pardubicích připojilo k velkému projektu Mendelovy univerzity v Brně, který se zabývá historickými dřevěnými konstrukcemi, typologií, diagnostikou a tradičním opracováním dřeva.

Co nového v expozici skla?

Díky velkorysé finanční podpoře od firmy Transform a. s. Lázně Bohdaneč mohou návštěvníci v expozici českého skla najít nové exponáty od významných českých sklářských výtvarníků.

Jan Štohanzl - Ranní rosa

Jaroslav Matouš - Ikebana

V prvé řadě jsou to dvě rozměrné plastiky (Paradox I., Palec) ze skla taveného do formy od pardubického autora Jiřího Nekováře, které doplní jeho starší vystavené práce. Výrazným rozšířením stávajících autorských prezentací jsou plastiky Hlava od Petra Stanického a hravá Ikebana, dílo nedávno zesnulého Jaroslava Matouše. Zcela nově se svými díly představí mladý nadějný autor Josef Divín – vázou formovanou jako

krajina se sopkou a další vázou až archaicky stylizovaného výrazu. Další dosud nezastoupený autor, Jan Štohanzl, je mistrem komorních plastik broušených z optického skla, které okouzlí imaginativními krajinami zatavenými uvnitř skleněných tvarů. Nově vystavená díla jsou první částí z jedinečných skleněných děl, která ožíví pardubickou expozici do konce tohoto roku.

Ivo Křen
historik umění

Petr Stanický - Hlava

Otáčení truhly

Z dendrochronologické analýzy provedené univerzitou vyplývá, že dub na pernštejnskou truhlu byl pokácen v průběhu deseti let následujících po roce 1481.

Z toho lze vyvodit, že tento obří trezor si Vilém z Pernštejna objednal v době, kdy se rozhodl koupit pardubické panství. Sklepení pod zámeckou kaplí má své

specifické klima. Ačkoli je zde po větší část roku vyšší vlhkost, netrpí truhla vážným poškozením. Dubové dřevo zůstalo dobře zachovalé, pouze železné pásy byly napadeny korozí, hlavně v místech, která byla dřívě v kontaktu se zemí.

Truhla nyní prochází konzervátorským ošetřením. Aby bylo možné konzervovat její dno, bylo nutné ji zvednout a otočit. Vzhledem ke stísněnému prostoru místnosti a předpokládané váze truhly zhruba 800 kilogramů jsme požádali o spolupráci tradiční tesaře, mistry svého oboru Petra Růžičku a Davida Stejskala, kteří

vymysleli a vyrobili dřevěnou konstrukci na míru. V ní byli schopni truhlu nadzvednout a otočit. Po konzervaci dna byla truhla otočena zpět a pracovníci restaurátorského oddělení Východočeského muzea v Pardubicích pokračují v jejím dalším ošetření.

Jana Malá
vedoucí konzervátorského
a restaurátorského oddělení

Kvůli orchideji mi ujel i vlak, říká „lovec“ orchidejí

Výstava Orchideje české přírody ve fotografiích Jana Friedeho přibližuje 70 druhů a poddruhů čeledi vstavačovitých (Orchidaceae) rostoucích v České republice. Autor, zcela neprofesionální botanik, se cestám za českými orchidemi věnoval zhruba v letech 2002–2013.

Sklenobýl bezlistý
(*Epipogium aphyllum*)

Jak dlouho vám trvalo celou sbírku vytvořit?

Asi tak 12 let. Ze začátku tam samozřejmě nebyl úmysl shromáždit celou čeleď...

Na kterou cestu za orchidemi nejraději vzpomínáte?

Ty cesty byly často dost zajímavé proto, že jsem jezdil většinou sám, nejčastěji vlakem, s kolem nebo pěšky a byl v tom ten prvek poznávání nejen krajiny, ale i sám sebe. Moc rád vzpomínám třeba na třídní cestu v Pošumaví, kam jsem si dovezl kolo, přes den jezdil po lokalitách a v noci uleh pod hvězdami vedle kola. Myslím, že tahle cesta přinesla asi pět nových druhů do fotosbírky.

Máte i nějaké nepříjemné zážitky z terénu?

Dva Eliášové vystavují v expozici skla

Obrazy sklářských výtvarníků ve stálé expozici skla jsou k vidění do ledna 2019

Výstava představuje obrazy otce a syna, Bohumila Eliáše staršího a Bohumila Eliáše mladšího. Na téměř třiceti obrazech, často velmi rozměrných, lze sledovat zrání jejich malířského výrazu, srovnávat odlišné výtvarné směřování i prvky vzájemného ovlivnění.

Bohumil Eliáš st. (1937–2005) byl jednou z nejvýraznějších postav české i mezinárodní scény moderního autorského skla. Originální podobu jeho skleněných plastik zásadně formovalo právě uplatnění malby. V jeho obrazech nalezneme vlivy impresionismu i surrealismu, posléze však

došel k osobitému výrazu s expresivní barevností a fantazijní hrou s motivy figur, krajin i dekorativních struktur. V řadě obrazů si proměňoval okolní svět v pomyslné divadlo, bytosti v něm viděl jako herce nejrozličnějších groteskních i tragických rolí.

Také Bohumil Eliáš ml. (1980) rozvíjí svoji tvorbu souběžně v poloze skleněných plastik i v poloze malířské. Volí však cestu oproštěnou od složitých prolínání dějů a motivů.

Pracuje často s abstraktními kompozicemi tvarů v imaginárním prostoru. Mnohdy

Prstnatec karpatský
(*Dactylorhiza carpatica*)

Kromě komárů v létě a holínek plných vody na Máchově jezeře se žádné velké drama nekonalo. Spíš to bylo často trochu úsměvné, jako když mi v Uherském Brodě ujel poslední vlak a já strávil noc na nádraží bez spacáku. Ale jinak bych ten kruštík moravský nenašel, stálo to za to.

Který druh orchideje jste fotil jako poslední?

Kruštík příbuzný v Bílých Karpatech. Tam jsme vyjeli s manželkou, ale kolem kruštíků byla spousta mravenců, tak jsem to tak trochu protančil kolem foťáku.

Co Vás přivedlo k fotografování rostlin?

Vůbec nevím, v rodině tohle nikdo nedělá.

Která orchidej je Vaše nejoblíbenější?

V posledních letech mám moc rád variabilitu prstnatců, třeba těch horských typů z okruhu maculata. A neumím si představit jaro, kdy bych si nepřivoněl ke střešníku, to je nádherná vůně. Konkrétně tento týden (je polovina května) jsem měl to štěstí.

Jakou lokalitu byste doporučili k navštívení?

V květnu louky v Bílých Karpatech, to už je klasika. V červnu a červenci na hory – třeba v Krkonoších, ale i u nás v Orlických horách je spousta krásných horských prameništ s nádhernou variabilitou prstnatců.

Co si myslíte o současném stavu populací orchidejí v přírodě?

Nedávno jsem slyšel o tom, že se u vědců, kteří se věnují ochraně přírody, objevuje často deprese z celoplanetárního kolapsu ekosystémů. Třebaže nejsem odborník, občas na mě taková úzkost přijde taky. Když si třeba představím pestrost krajiny ještě tak před sto lety... Nicméně myslím, že je tady v poslední době dost lidí, kteří dělají v ochraně přírody spoustu práce.

Prozradil byste něco o spolku, který jste s přáteli založil?

Jde o neformální spolek kamarádů, se kterými jsme cestovali nejen po naší vlasti a vždycky na těch cestách bádali nejen přírodovědně, ale i historicky.

Program VČM

červenec – prosinec 2018

VÝSTAVY

16. 3. – 23. 9. **Včely ze všech ú(h)lů**
30. 3. – 19. 8. **Orchideje české přírody**
13. 4. – 19. 8. **Od stříbrného českého tolaru k americkému dolaru**
18. 5. 2018 – 28. 4. 2019 **Lidé Barmy** – fotografie Vladimíra Lemberka
1. 6. 2018 – 27. 1. 2019 **Eliáš & Eliáš ml.** – obrazy sklářských výtvarníků
15. 6. – 21. 10. **Velký svět malých hrdinů**
5. 9. – 30. 9. **Pardubická Zlatá přilba**
5. 10. 2018 – 27. 1. 2019 **Pardubické proměny** – město na fotografiích z let 1918–2018
28. 10. – 30. 11. **28. říjen 1918 v Pardubickém kraji** (Smetanův dům, Litomyšl)
16. 11. 2018 – 24. 3. 2019 **Vášeň, čas a sklo**

AKCE

26. 7. **Paní Pávová čeká** koncert na nádvoří zámku
1. 8. – 4. 8. **Pernštejn(I)ove** letní divadelní festival
11. – 19. 8. **Sportovní park Pardubice** – šerm, šachy, jezdeckví
18. 8. **Festival chutí, vůní a řemesel**
24. – 25. 8. **Pardubický festival vína**
31. 8. – 2. 9. **Celostátní výstava Jiřin**
5. 9. **Duo Vespral** – koncert v kapli
16. 9. **Dny evr. kulturního dědictví**
23. 9. **Krajské dožínky**
25. 9. **Debata 100: O smyslu českých dějin** – veřejná diskuze historiků
3. 11. – 4. 11. **Mašinkový víkend**
9. 11. **Zámek plný knih**
8. 12. **Sladké Vánoce**
24. 12. **Štědrovečerní muzejní noc**

PŘEDNÁŠKY

- Cyklus MUŽI 28. ŘÍJNA**
2. 10. **Alois Rašín**, 16. 10. **Antonín Švehla**, 30. 10. **František Soukup**, 13. 11. **Jiří Stříbrný**, 27. 11. **Vavro Šrobár Začátky vždy v 18 hodin v přednáškovém sále muzea**
Podzimní cyklus přírodovědných a cestopisných přednášek Od 1. 11. do 13. 12. vždy ve čtvrtek od 18 hodin
Podzimní cyklus archeologických přednášek Od 3. 10. do 31. 10. vždy ve středu od 18 hodin

Změna programu vyhrazena,
více na www.vcm.cz

ORCHIDEJE ČESKÉ PŘÍRODY

K VIDĚNÍ V SUTERÉNU ZÁMKU DO 19. SRPNA 2018
OTEVŘENO JE DENNĚ KROMĚ PONDĚLÍ,
OD 10.00 DO 18.00 HODIN

dochází až do polohy zcela redukované barevnosti a tvarového minimalismu.

Obrazy v expozici skla opět dotvářejí atmosféru sálu a posilují umělecký zážitek z prohlídky sklářské tvorby o další výtvarnou dimenzi.

Ivo Křen
historik umění